

מינקה הורוביץ לוז

חלוצה ומגשימה בעמק בית שאן

סיפור חייה ומשפחתה בניר דוד (תל-עמל) 1912 - 1984

מבוא

מינקה לוז אישה מיוחדת שזכינו להיות ילדיה, הייתה חלוצה בנשמתה וחלק מההיסטוריה של הקמת המדינה תוך הקמת הקיבוץ הראשון ל"חומה ומגדל" תל-עמל (ניר דוד) בעמק בית שאן.

אנו רוצים בזאת לספר את סיפורה המיוחד של אמנו והתקופה המיוחדת בה חייתה ופעלה למען עצמנו ולמען הדורות הבאים.

בחוברת זו ננסה כמה שאפשר להביא את מהלך חייה וגם את סיפור משפחתנו הכולל את אבינו אורי לוז ומשפחתו וכן את חיינו בקיבוץ ניר דוד.

בן-עמי לוז, אביטל בלום (לוז) מרץ 2012

תוכן העניינים

- מבוא לחוברת
- מתווה כללי – מהלך היסטורי
- הקמת תל-עמל - אמא נלחמת במלריה
- משפחת הורוביץ
- אורי לוז (לשצ'ינסקי) ומשפחתו
- תמונות משפחת לוז
- מינקה עבודות ויצירות
- תערוכת אוספים ותמונות מהקיבוץ
- היעלמותה וערב שנה להעלמותה
- על אבן הזיכרון
- סוף דבר

מינקה (מרים) לוז

- נולדה: 10.6.1912 בחבל גליציה בעיר טרנופול שבפולין
- הוריה: שלמה הורוביץ, אסתר לבית פרמינגר
- עלתה ארצה: 1932 עם גרעין השומר הצעיר (ת.ז. 2-00928013)
- הייתה מהגרעין המייסד של קיבוץ ניר דוד שעלה על הקרקע בשנת 1936 הקיבוץ הראשון בשיטת חומה ומגדל.
- התחתנה: 26.12.1949 עם אורי לוז (לשצ'ינסקי) בבית שאן
- אם לבן-עמי ואביטל לוז
- עבודות במשק: לוחמה אנטי מלרית, עבודה במטעים בכרם ובמטעי הזיתים, עבדה כקוסמטיקאית הראשונה בקיבוץ, בסוף שנותיה יצרה משתלת פרחים במשק.
- יצירה: פסלי חימר, ציור, עבודות גילוף בגרעיני אבוקדו, פסלי חיות בעזרת קוצי דורבן, ציור על דלועים, ריקמה.
- נעלמה באיזור ברכת הדגים שבקיבוץ ניר דוד בקיץ 12.5.1984

מהלך היסטורי

משפחת הורוביץ

משפחת הורוביץ הייה בפולין בחבל גליציה בעיר טרנופול אליה עברה מהכפר קודצקובצה. המשפחה עצמה גרה באחוזה שנקראה זגרובלה שהייתה קרובה אל הכפר, בעלת האחוזה הייתה דודה בלאט, אחותה הצעירה של סבתא אסתר.

מינקה שנולדה בשם מינצה נולדה ב 10.6.1912 והייתה הילדה הצעירה החמישית מתוך משפחת הורוביץ. כשהייתה מינקה בגיל 4 עברה המשפחה לעיר המחוז טרנופול, את הנכס בכפר השכירו וזה עזר למחיית המשפחה. האב שלמה הורוביץ שהיה חזן, גוייס לצבא ולחם במלחמת העולם הראשונה חזר ממנה חולה ופגוע בראותיו מגזים שבהם השתמשו במלחמה ונפטר בשנת 1924 למעשה האם אסתר נהלה את המשפחה וקיימה אותה.

האחים של אמא

- **קלרה** האחות הגדולה פתחה גן יהודי ראשון בטרנופול, היתה נשואה ובנה יוזק התגלה ככישרון מוסיקלי ניגן בכינור והופיע כבר בגיל 6 כל משפחתה נספתה בשואה (כך סופר לנו).
- **יצחק** הבן הגדול עזר בכלכלת המשפחה כבר בגיל צעיר, עלה לארץ, היה נהג משאית, אביה של עטרה. נפטר ב-1980.
- **ציפורה**, אחותה האהובה והקרובה של אמא, למדה הוראה בסמינר למורות וגם אחרי עלייתה ארצה עסקה בהוראה. נפטרה בגיל 53.
- **חיים** היה חובב כדור-רגל מושבע, היה גם חבר בקיבוץ ניר דוד בראשיתו, הוא גוייס לצבא הבריטי לבריגדה והוצב בחזית המצרית כמנהל סדנאת תיקוני רכב. חיים חי בירושלים עם משפחתו. אשתו אסתר ובנו גיורא. חיים נפטר ב-1990.
- **מינקה** הצעירה במשפחה למדה בסמינר למורות הייתה חניכה בתנועת "השומר הצעיר" שם שאבה את רוח הציונות ועלתה עם חברי הגרעין להתישבות לבניית קיבוץ בארץ.

המשפחה שהייתה ציונית ברוחה עלתה לארץ עוד לפני מלחמת העולם השנייה חוץ מהאחות קלרה ומשפחתה.

אמא בטרנופול שבפולין

ציפורה ומינקה הורוביץ

אמא מינקה ואמא שלה אסתר הורוביץ

יהודית כרמי מינקה הורוביץ

בקן השומר הצעיר בפולין

אמא מינקה וציפורה אחותה
ליד קבר אביהן שלמה הורוביץ בפולין

קיבוץ ניר דוד (תל-עמל) הראשון לחומה ומגדל 1936

אמא נלחמת במלריה

אמא למדה באוניברסיטה העברית בירושלים כנראה ב 45-44 היא למדה שנה ראשונה מדעי הטבע/ ביולוגיה אך היא נקראה לחזור ולעזור בקיבוץ ולימודיה הופסקו.

לימודי היתושים והקדחת:

אמא התחברה עם פרופסור מר הנערץ והנודע והייתה נוסעת לביתו בראש פינה ללמוד אצלו, היא התקרבה מאד למשפחתו, הוא טיפח אותה וקרא לה בתי או ילדתי, למרבה הצער פרופסור מר נפטר ב-1961 – עוד חלק שסגר על פרשת האנטי מלריה.

פעילות המחקר והערבים:

בקיבוץ אמא עסקה בריסוס הביצות, יבוש מקורות מים ופיקוח על התנהגות מונעת של החלוצים ואוכלוסית הבדואים מסביב. היא גם חקרה, ערכה ניסויים, ונהיתה ממש מומחית בשטח זה. הייתה הולכת לבדוק מה היתושים עושים בלילה ומה בחורף ובגשם. היא הקימה לעצמה מעבדה שבה גידלה את הזחלים וחקרה את היתושים.

אמא הסתובבה בכל שטח עמק בית שאן בו היו מפוזרים ישובים ערביים (חלקם עוינים), אך היא לא פחדה, היא למדה מהם לדבר ערבית והייתה מסתובבת עם מקל עבה ככלי הגנה, (היא סיפרה שלא רצתה לקחת אקדח מחשש שיכולים לפגוע בה רק כדי לקחת אותו) היו לה שיטות התגברות על מצבים מסוכנים למשל כאשר היה בא אליה ערבי ומתחיל להציק לה ולהציע לה הצעות שונות היא הייתה מנפנת ביד כאילו למשהו ואומרת שקבעה פגישה עם בעלה (והוא גבוה וחזק) והוא מחכה לה שם מאחורי הפינה הערבי נרתע והיא המשיכה בדרכה.

הערבים כיבדו את מינקה, הם הבינו שהיא עוזרת להם מכיוון שגם הם וילדיהם נפגעו קשות מהיתושים ומהקדחת שהפילה בהם חללים. הערבים והבדואים לא נגעו בה לרעה ואף נתנו לה שם של כבוד וקראו לה:

סיט מריאם דוקטור אלנמוס – גברת מרים דוקטור ליתושים.

אמא במלריה (המשך)

עבודתה של אמא באנטימלריה התחילה כבר ב 1935 עוד בבית אלפא שם אמא עבדה עבור קופת חולים ב"אנטי מלריה" במסגרת זו עבדה תחת ניהולו של דר' סליטרניק שהיה אחראי על איזור חיפה והעמקים. (פרופ' מר היה אחראי באותה משרה על איזור הצפון). ב-49 לאחר קום המדינה קיבלה פעילות האנטי מלריה של אמא נפח ואישרור מטעם של משרד הבריאות ובמסגרת פעילותה גם גייפ ונהג -הנהג היה אורי לוז - אז בשמו הקודם לשצינסקי, (היא עיברתה את שמו לאחר שהתחתנו). די מהר נהפך הנהג לאהוב וכך גם הריון, חתונה ותינוק.

הקיבוץ לחץ על אמא לחזור מעבודת החוץ במלריה ולעבוד בחדר האוכל לפי המסורת שהייתה נהוגה אז, ובה עובדי החוץ צריכים לחזור ולעבוד בקיבוץ כמו כולם. אמא עמדה במערכת לחצים קשה – מצד אחד הקיבוץ ודרישותיו, מצד שני תינוק קטן ומצד שלישי ד"ר סליטרניק שלחץ עליה לחזור ולעבוד איתו במשרד הבריאות במחלקה האנטימלרית.

אמא חזרה לעבוד בקיבוץ, ד"ר סליטרניק פיטר אותה, כך קרה שאמא בסופו של עניין עזבה את עבודתה האנטי מלרית. (ד"ר סליטרניק קיבל פרס ישראל על פעילותו האנטי מלרית).

אמא בקוסמטיקה

לאחר הפעילות האנטימלרית

מינקה חזרה לעבוד בקיבוץ, היא עבדה בחדר האוכל ואח"כ בענף המטעים הרבה שנים ואז הקימה את ענף הקוסמטיקה לראשונה בקיבוץ ניר דוד. היא הייתה רוקחת בעצמה את הקרמים מתוך הידע שרכשה בלימודיה, הייתה עושה מסגיים לבחורות וגם שמשה כספרית לחלק מהחברות, אותי אישית כבנה (עמי) הייתה מספרת באופן קבוע לאורך כל תקופת ההתבגרות.

עבודתה האחרונה הייתה הקמת משתלה לפרחי נוי עבור גינות חברי הקיבוץ, זאת למדה תוך השתלמות פרטית אצל אישה בקיבוץ מרחביה בשם תחיה.

מינקה לוקחת דגימת מים מהביצה כחלק מפעילותה האנטימלרית – מחקר והדברת יתושי הקדחת - האנופלס שגורמים בעקיצתם למחלת המלריה

גילוי יתוש חדש:

יום קוודר גשום וקר וכולם בבתים, החלטתי מתוך סקרנות לצאת ולבדוק את פעילות זחלי היתושים במים של הביצות. לקחתי דגימת מים והבאתי למעבדתי בקיבוץ. אחרי בדיקה ראיתי זחלים לא רגילים והחלטתי לגדלם. עם בקיעתם מיד הבנתי שיש כאן סוג חדש של יתוש. שלחתי את הממצאים למחלקה האנטומולוגית בירושלים והם אכן אישרו שזה יתוש חדש שלא היה ידוע קודם (סוג דומה נמצא בסיביר שברוסיה). המחלקה בירושלים פנו אלי בבקשה לקרא ליתוש החדש בשמי, אמרתי שאני לא אדם פרטי אלה חברת קיבוץ ולכן הוחלט ששם היתוש שגיליתי יהיה "אנופלס תל-עמליס".

מינקה רוכבת על חמור - כלי התחבורה האישי שלה

מינקה מצוידת
במצקת, תיק עם
מבחנות וכדורי כינין

מרססת סולר למים להשמדת זחלי
יתושי הקדחת - האנופלס

מינקה בעיסוקים שונים

לומדת קפאפ – לוחמה באמצעות מקל

מינקה במעבדתה לחקר המלריה בקיבוץ 1942

אמא – אמונה, מטעים, קוסמטיקה ואומנות

אמא והאמונה

יום אחד יצאנו לטיול בגלבוץ שנינו (עמי ואמא) בשלב מסוים כשאנו צופים מהגלבוץ על כל עמק בית-שאן שאלתי אותה "אמא האם אנו מאמינים באלוהים?" והיא השיבה בשלילה. אז שאלתי "אם כך במה אנו כן מאמינים?" לאחר מחשבה ענתה אמא "אנו מאמינים בַּאֲדָם וּבַאֲדָמָה" חשבתי על כך רבות, כמה זה נכון וכמה חוכמה היתה באמירה זו, עד היום אני חושב על כך ומעביר זאת לילדי.

בשנות החמישים ותחילת השישים עבדה אמא במטעים. תחילה עבדה עם עוד בחורות כמו תלמה ורוז'ה, בטיפול בכרם ובזיתים אבל לבסוף נשארה האישה היחידה במטעים, עבודה קשה, ובעיקר לבד. חשיבות העבודה בחקלאות, הקרבה לטבע הייתה עצומה בעיניה, היא למדה ב"אוהל" לימודי חקלאות. היא קמה כל יום ב-5 לעבודה והייתה אחראית על השמדת "סס הנמר" מזיק קשה בזיתים, היא הייתה זומרת את הכרם ומביאה הביתה אפרוחי חימריה כדי שנגדלם. כמובן הייתה גם בוצרת ומוסקת את הפרי. לבסוף דווקא הבידוד גמר אותה והיא החליטה לצאת מן הכרם וליצור ענף חדש בקיבוץ – ענף הקוסמטיקה.

כשרונותיה האומנותיים

בין שאר כישרונותיה הרבים של אמא -מדענית וחוקרת, (היא דיברה 7 שפות: פולנית, יידיש, גרמנית רוסית, אנגלית עברית וערבית), היו לה גם כישרונות אמנותיים, אמא רשמה וציירה, השתתפה בהכנת קישוטים לחגים יחד עם האמן יהושע סגל והכנת המודעות על הלוח הראשי של הקיבוץ, היא רקמה ותפרה והייתה ידועה בתיקוני הבגדים האומנותיים המעולים שלה. הרקמות שלה היו מיוחדות ומקוריות. היה לאמא חוש הומור ויכולת משחק וחקי (בשנת 64 אושפזה אמא לניתוח להוצאת טפיל טרופי מאזור העין הימנית שלה, באנו לבקר אותה והיא הציגה לנו את כל הנשים שהיו מאושפזות איתה ואנחנו פשוט התגלגלנו מצחוק) מדי פעם היה עובר על אמא מצב רוח אומנותי ואז הייתה מציירת על פרוסות עץ זית או על לוח גדול בחדר. (פעם כשהינו קטנים ציירה אמא את הקרובה הסקסית של יצחק בטיסט....בעירום על הקיר... אחרי כמה ימים אבא ביקש שתמחוק את זה...טען שהוא לא יכול להתרכז) אמא ציירה על כדים קטנים, ציירה על חלונות הזכוכית בבית, עשתה פסלונים משורשים של קנה ובמבוק שאספנו באסי, הכינה מעמדים למנורות, פיסלה בגרעיני אבוקדו, חרזה מחרוזות, כמובן רשמה איתי ואותי, היא נהנתה לטפל בגינה בפוטוסים ובפילודנדרונים שבמרפסת (תוך שהיא עוקבת אחרי כל עלה מנץ) וניגנה איתנו את תרגילי הנגינה בחלילית.

מינקה (מרים) ואורי

אמא לא רצתה להתחתן כלל אלא להקדיש את חייה לעבודה במחקר והדברת הקדחת. אבא שהיה נהגה האישי מטעם משרד הבריאות ואהב אותה, אמר לה יום אחד "הקדחת תעלם עוד כמה שנים ואת תישארי לבד אז בואי נתחתן ונקים משפחה" וכך היה.

מרים (מינקה) חורוביץ

אורי לוז

בתמונה אחרי חתונתם בבית שאן

26.12.1949

משפחת הורוביץ (משפחתה אמא)

אסתר הורוביץ

(לפני המלחמה
שמש כחזן)

שירת במלחמת
העולם הראשונה
ונפטרה אחרי
המלחמה

שלמה הורוביץ

הצעירה ביותר

מרים (מינקה) (חקלאית)
(אורי לוז)

בן-עמי
(סימה לוז)

אביטל
(מוטי בלום)

חיים (נהג)
(אסתר)

גירא

ציפורה (מורה)

קלרה (גננת)

יוזק

הבוגר ביותר

יצחק (נהג)
(חנה-אשתו הראשונה
לאה-אשתו השנייה)

עטרה
(אורי ניב)

אסתר הורוביץ לבית פרמינגר (אמא של מינקה)

נולדה בסוקולובקה – כפר קטן בחבל
טרנופול שבפולין

אסתר הורוביץ לבית פרמינגר

נולדה: 1880 בכפר ליד טרנופול בפולין

התחתנה: שלמה הורוביץ שנפטר (17.3.1924)
אחרי מלחמת העולם הראשונה כתוצאה
משאיפת גזים רעילים בקרבות.

עלתה לארץ לפני מלחמת העולם השנייה עם
ציפורה והגיעה לבאר-טוביה.
חייתה והתחתנה (והתגרשה) בכפר יחזקאל.
עברה לחיפה ובהמשך לניר-דוד.
הייתה אישה חזקה (דתיה) ועד יומה האחרון
תפקדה בעצמאות, שמרה כשרות וקראה כל
בוקר עיתון ביידיש.

נפטרה בניר דוד ב – יז' כסלו תשנ"ד
3.12.1963
בת 83 הייתה במותה.

חיים
סבתא
(אח של אמא)

יצחק הורוביץ (האח הגדול של אמא)

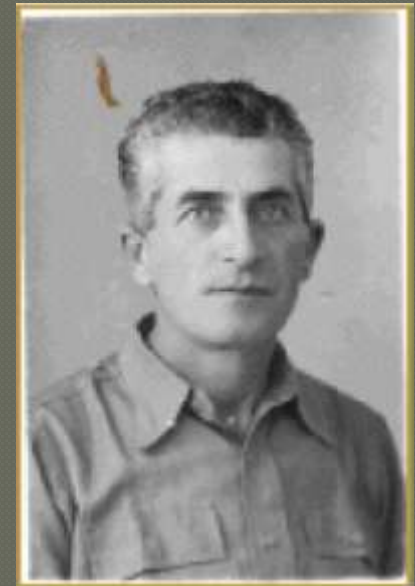

אמא יצחק לאה (אישתו)

- נולד ב - 1904 ,
- כבר בגיל צעיר עזר בפרנסת המשפחה
- עלה ארצה ב - 1934 וחי בחיפה עם בתו עטרה
- התחתן עם חנה 1935 אשר נפטרה בת 42 עקב מחלה כאשר בתם עטרה בת 6 בלבד.
- נישא בשנית ללאה ניצולת שואה.
- היה נהג משאית ונפטר ממחלה קשה.

חנה עטרה יצחק

קלרה ובנה יוזק (ניספו בשואה)

- קלרה – האחות הגדולה במשפחת הורוביץ
- שנספתה עם משפחתה בשואה.
- הקימה גן ילדים יהודי ראשון בטרנופול.
- יוזק בנה המחונן במוסיקה הופיע כבר בגיל 3 בנגינה על כינור

חיים הורוביץ וציפורה (אחיה של אמא)

ציפורה הורוביץ

(אחותה של אמא)

ציפורה האחות השלישית לבית הורוביץ
ואחותה האהובה של אמא

לא התחתנה וחייה בגפה בחיפה

הקדישה חייה להוראה, הייתה מורה מסורה ומעולה,
לימדה במשמר העמק כ-3 שנים בראשית דרכה, לאחר
מכן לימדה בבאר טוביה, כפר יחזקאל, שכונת חליסה
בחיפה, ולבסוף גרה ולימדה בקרית אליעזר שבחיפה ב-
15 שנותיה האחרונות.

נפטרה מסרטן ב-שבט תשכ"א
ונקברה בניר-דוד
בת 53 הייתה במותה.

חתונת אורי ועטרה 27.9.63

עטרה ניב

בתו של יצחק

אורי עטרה וילדיהם בחתונת הדס בתם

אורי לוז (לוטק לשצ'ינסקי)

שולם לשצ'ינסקי
(אבא של אורי)

- ת.ז. 185524
- נולד קונין 4.3.1918 לאב שולם ואמא קרולה
- סיים בפולין לימודי מכונאות כדי להשתלב בתחנת הקמח והשמן של המשפחה בקונין
- שרד את השואה תוך הסתרת זהותו כיהודי ועבד בכפיה כפולני במפעלי קרופ הגרמניים
- אחרי המלחמה עבד כמכונאי כמה שנים בצרפת
- עליה ארצה 1948
- היה בצבא הבריטי ושרת במילואים בצה"ל
- עבד כנהגה של אמא המפקחת על טיפול אנטימלרי באיזור בית שאן
- התחתן : 26.12.1949 עם מינקה (מרים) הורוביץ
- הגיע לקיבוץ ניר-דוד (תל עמל) 1949
- היה בעל חוש טכני מפותח, עבד במפעל מכסחות
- הדשא של הקיבוץ
- נפטר 30.4.1963 בגיל 45 ממחלת לב אחרי
- אשפוזים ממושכים

- הלה (אחותו של אורי) ובעלה הפולני
- היחידה ממשפחתו ששרדה את השואה
- חיה ונפטרה בפולין (ללא ילדים)

אבא אורי (חלק 1)

- אבא היה צעיר מאמא ב-6 שנים, היא ילידת 10.6.1912 ואבא יליד 1918. אבא נולד כבן האמצעי במשפחה אמידה בעיר הקטנה קונוין (יש ספר שלם שכתב יהודי בריטי – תיאור ריצימוד - שמשפחתו משם ואכן יש איזכורים רבים למשפחת לשציינסקי). לסבו של אבא - אייזק לשציינסקי הייתה טחנת קמח הגדולה שבקונוין שהתפתחה למתחם שעסק בקמח ושמון, אחרי המלחמה הולאמה תחנת הקמח ע"י פולין.
- אביו של אורי - משולם (אדק) היה גם סובב בכפרים לרגל עסקיו בתחנת הקמח ויום אחד נרצח ע"י רוצח שכיר שנשלח ע"י מתחרה פולני בסופו של דבר – הסוס הביא את העגלה עם אישתו חזרה וכך נודע הסיפור. מאוחר יותר נתפש הרוצח וניתלה לאחר משפט (היה בן 48 בהירצחו).
- אחיו הגדול של אבא – שגם הוא נקרא אדק (כונה גם "קאראש" יקר' כנראה בגלל עיניו הכחולות) היה כנראה בחור נאה עם הרבה קסם, הוא נעלם בשואה, רישרדה (רינה אחייניתו של אבא) חושבת שנהרג בסביבות לודג'. אחותו הקטנה הלה (שהכירה פולני שהציל אותה בזמן השואה והתחתנה איתו ונשארה כל השנים בפולין) גדלה בילדותה אצל דודה שהעטירה עליה רוב פינוקים.
- סבו של אורי, נפטר כנראה מהתקף לב בזמן רחצה בנהר, (אבא חשש שזה מה שיקרה לו). הדבר שאפיין בעיקר את אבא היה שהוא היה "מהגר", הוא היה זר ונשאר זר ולא נהפך לקיבוצניק ולא לישראלי, הוא היה פולני מזרח אירופאי (ולא מהכיוון היהודי) אבא בניגוד לרוב הפולנים בקיבוץ לא ידע אידיש, הוא בא מרקע מתבולל.
- לאבא היה חינוך נרחב, הוא דיבר וקרא בכ-5 שפות (פולנית, רוסית, גרמנית, צרפתית, ואנגלית וגם עברית, הוא נדד ברוסיה ובגרמניה- שם עבד במפעלי קרופ, וחי כשנתיים בצרפת אחרי המלחמה, אבא ניגן בפסנתר הכיר את המוסיקה הקלסית מצוין, הייתה לו השכלה טכנית גבוהה והוא היה מכונאי מעולה. בתמונה מהזמן שבו פגש את אמא הוא נראה גבר נאה מאד אבל ככל שעברו השנים אבא השמין, עישן 40 סיגריות ביום היה סחוט ועייף ולא נראה כל כך טוב. ביסודו אבא היה איש חביב בעל לב חם ורחב, אוהב לשמוח, בעל חוש הומור ואוהב מוסיקה ותרבות והרבה בעיקר לקרא.

אבא אורי (חלק 2)

- אבא התמוטט נפשית ב- 1956 ואושפז למשך כחצי שנה ב"טלביה" בירושלים. כמה שנים אח"כ קיבל אבא התקף לב ובסופו של דבר נפטר מההתקף השלישי ב- 1963.
 - אבא לא סיפר הרבה ואנחנו היינו קטנים, אבל לחברים שעבדו איתו בקיבוץ סיפר שבמהלך בריחתו מהגרמנים בתחילת מלחמה הוא הועמד פעמיים אל הקיר בתרגיל של הוצאה להורג, פעם כשעבר את הגבול לרוסיה ופעם כשחזר ונכנס לפולין בשני המקרים הצליח לשכנע את שוביו שהוא לא מרגל אלא אדם פשוט ותמים. אבא ניצל בכך שהתחזה לארי – כלומר לא יהודי (פולני) ולפחות בפעם אחת נחשב לרוסי. הוא נראה מאוד סלאבי. פעם שאלתי אותו למה לא הצטרף לפרטיזנים והוא אמר שפחד, כי היו הרבה מאוד פרטיזנים אנטישמים שהיו הורגים את היהודים שהגיעו אליהם.
 - אבא היה עסוק בלהסתיר את זהותו היהודית ואת רוב המלחמה העביר בעבודה במפעלי קרופ הגרמניים כעובד כפייה, אבא לא רצה לספר דבר על תקופה נוראה זו אך סיפור אחד שסיפר בכל זאת הגיע לאוזנינו.
- סיפר על הינצלותו בעבודה:
- עובדי הכפייה הללו שעבדו אצל הגרמנים נאלצו לעבוד שעות על גבי שעות ללא הפסקה או מנוחה ואם היו נתפסים בשעת נמנום היו מיד מוצאים להורג. יום אחד בתפקיד של משגיח על המכונות (במפעל קרופ הגרמני) פקח אורי את עיניו ומולו ניצב גרמני ששואל אותו מדוע ישנת? אורי ענה לא ישנתי, והגרמני שב ושאל איך אתה אומר זאת הרי ראיתי אותך בעיניים עצומות? נכון אמר אורי עצמתי את העיניים כדי לשמוע יותר טוב את המכונות, הגרמני התרצה ובכך ניצלו חייו.
 - אורי השתדל לא להיות יותר מדי ידידותי כדי שלא יגלו שהוא יהודי וחי בחרדה גדולה. אנו חושבים שההתמוטטות שלו הייתה תגובה מאוחרת לחרדה הזו ולארועים שחווה בזמן השואה. אבא היה מאוד רגיש ופגיע, הוא לא הסתדר עם השיטה בקיבוץ אולי גם לא הסתדר עם חוסר הפרטיות.

אבא אורי (חלק 3)

אמא מאשפזת את אבא

ההתמוטטות הנפשית של אבא התחילה בצבא כשעשה מילואים בשמירות בלילות. באחד הלילות התחיל אבא לצעוק ש"הם באים לתפוס אותי ולהרוג אותי" (תסמונת פוסט טראומטית שהרבה יוצאי שואה דיווחו עליה) הצבא הזעיק את אמא והיא, לאחר שבדקה והתיעצה, אישפזה אותו בטלביה (בית חולים לחולי נפש) בירושלים.

אבא היה מאושפז כחצי שנה, ולאחר מכן כמה חודשים בבאר יעקב. הוא קיבל כדורים חזקים שלא רצה לקחת ואמא היתה מגניבה לו אותם בקפה החזק שהכינה לו. אבא עישן בשרשרת וקרא כל הזמן, הוא מאוד אהב לקרא ובכמה שפות.

אבא עובד כדי להביא את הלה (אחותו הצעירה)

הלה נשארה בפולין והתחתנה עם המציל שלה שהיה פולני לא יהודי. לקח זמן לאתר אותה והיא לא יכלה או לא רצתה לבוא לארץ. לא היו לה ילדים והיא גם סבלה מאנטישמיות מצד משפחת בעלה, כנראה בשלב הזה היא החליטה לבוא לארץ בכל זאת.

אבא נסע לירושלים ועבד שם כחצי שנה וכך הרוויח כסף שנועד לממן את הגעתה של הלה לארץ. אנחנו –אני ועמי, התגעגענו מאוד ולא הבנו את כל הסיטואציה, מהקטע הזה נשארה לנו מתנה לעמי מ"חדה" - זה היה מן שם חיבה שעמי קרא לאבא אז- המתנה היתה סט משחק שח לנסיעות, למרות שלמדנו לשחק שח, לא השתמשנו בו יותר מדי.

גם עבודתו בירושלים הסתיימה ואבא חזר, הכסף נשלח ליעודו אבל הלה התחרטה והחליטה להישאר בפולין עם בעלה. בכסף של הכרטיס קנתה הלה מעיל חורף.

הלה המשיכה לכתוב מכתבים, אבא ענה לה ולאחר מותו המשיכה כנראה אמא עד שלבסוף נודע לנו על פטירתה בפולין.

מפת העיר קונין (לפני מלחמת העולם השניה)

מיקום תחנת הקמה של משפחת לשציינסקי

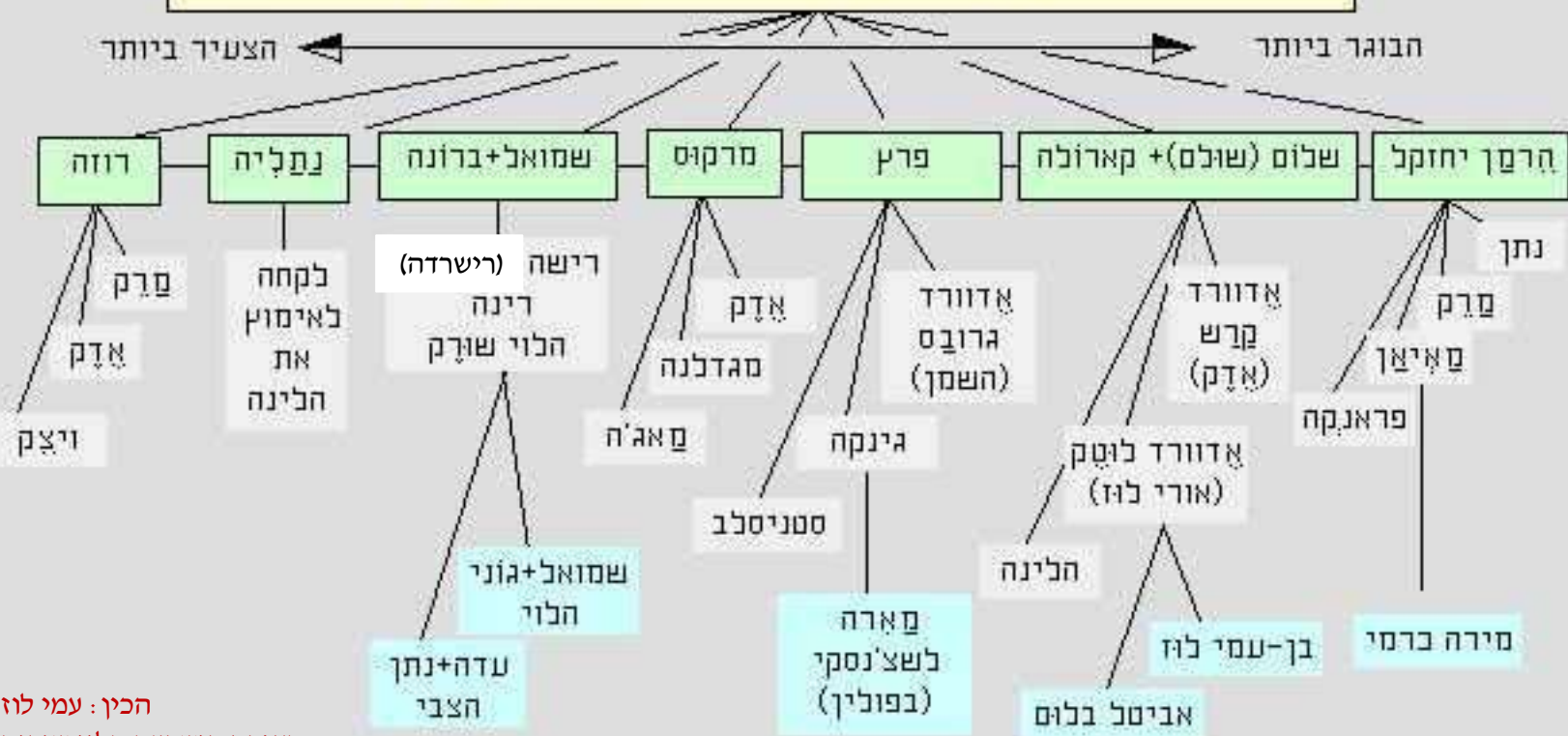

מפת העיר קונין לפני מלחמת העולם – מספרו של תאו ריצ'מונד - קונין
מיקום מס 12 – תחנת הקמה של משפחת לשציינסקי
אחרי המלחמה התחנה הולאמה ע"י ממשלת פולין

עץ משפחת לישצ'ינסקי

משפחתו של אבא אורי לוז

לשצ'נסקי איזק (אדוורד-אדק) (שולם)

הכין: עמי לוז

בעזרת רישרדה הלוי שורוק

רינה (רישרדה) בת דודה של אבא

רישרדה (רינה) הלוי שורוק
ביום הולדתה ה-90
עם בתה עדה
21.3.2008

רישרדה (רינה)
בת דודה של אורי

תמונות המשפחה

אמא ועמי

אמא ואביטלי

אבא ועמי

תמונות המשפחה (אבא נהג לצלם בכל הזדמנות)

אמא והמשפחה

מתרחצים ערומים
בסחנה הקטנה

ציפורה (אחותה)

עמי

אמא

אביטל

עבודות ויצירות

גילוף דמויות בגרעיני אבוקדו
שלחה עבודותיה לתערוכה ארצית
של מגדלי האבוקדו וזכתה במקום שלישי

חיות ממחטים של דורבנים

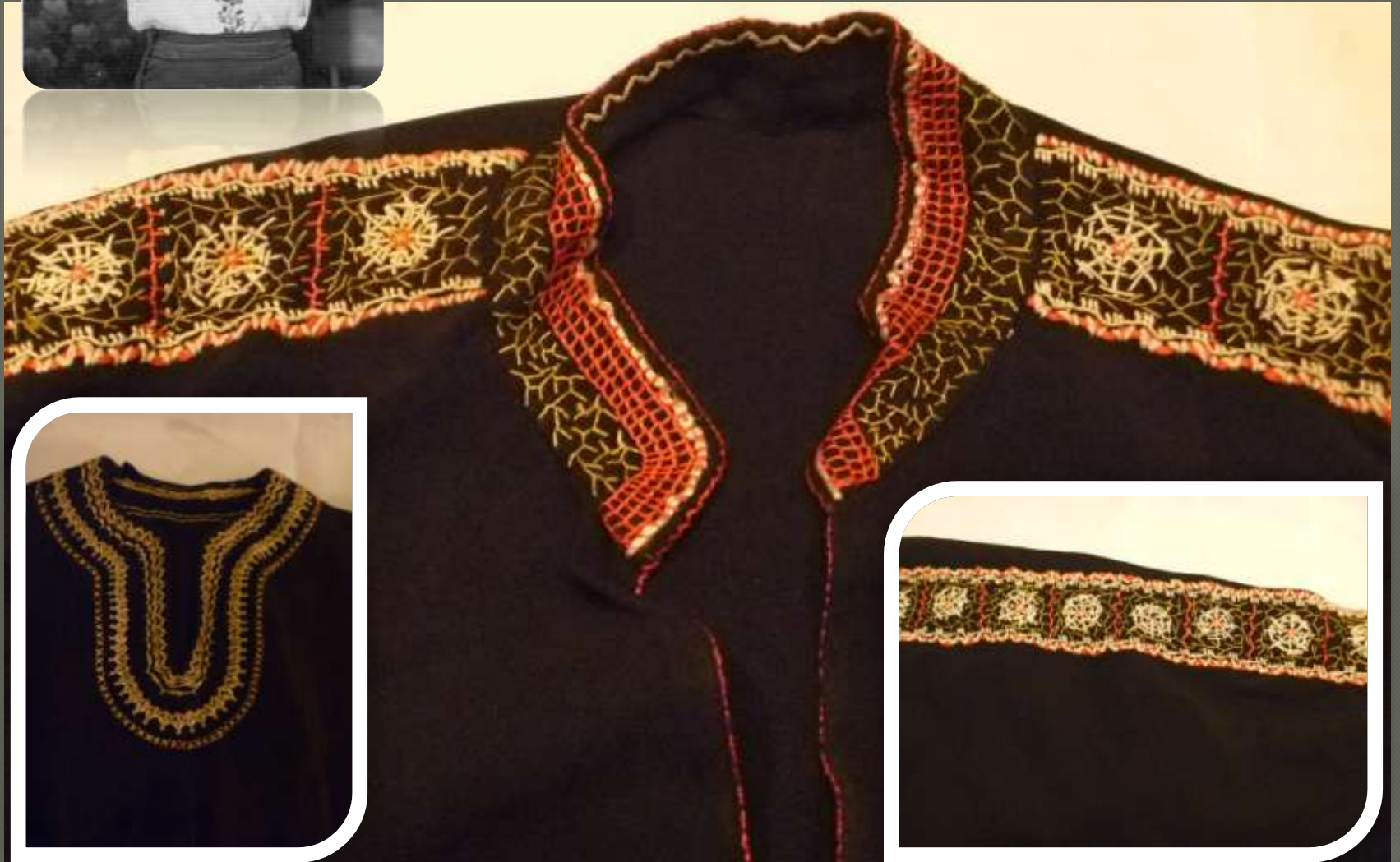

צביעה וחריטה על דלועים

עבודות ריקמה של אמא

רפואה שלמה

תערוכת אוספים ה-8 בנושא רפואה

חול המועד סוכות 2.10-23.9, 2010
ט"ז-כ"ה תשרי תשע"א

התערוכה מוצגת במוזיאון "עקבות בעמק",
שבגן הלאומי גן השלושה (הסחנה), על שני אגפיו:
המוזיאון לארכיאולוגיה ואתר "חומה ומגדל".

מינקה לוז, בפעילות אנטי-מלארית
שנת ה-40, אוכין ניר דוד

תמונות מתערוכת אוספים באתר שחזור חומה ומגדל 2010

מינקה לוז לוחמת ביתושי הקדחת

קריקטורה (שהתפרסמה בעיתון) על מינקה ומלחמתה ביתושים

תמונות מקיבוץ – ניר דוד של פעם (תל-עמל)

חצר הקיבוץ – חדר האוכל ומגדל המים

ציפורה

מינקה

חיים

פרומה

נעמי

האסי שלנו בהיר וצלול נורם לראי האיבוד
עם שחר יוצאים אנונים מן האוה אר שקל גיגיו לבימוע
* יפה קרינקין

אמא וציפורה
על מעברת הרגליים

תמונות מהקיבוץ כיום – ניר דוד (תל-עמל)

האסי הקטנה

הדשא הגדול וחדר האוכל

הגשר החדש על האסי

אמא איתנו כשנה לפני העלמותה

אביטל מקבלת פנינו בנמל חיפה
אחרי הפלגת הנופש בים התיכון

מדגימה כיצד היא יכולה ללכת
עם חפצים על הראש מבלי שיפלו

אמא ועמי אחרי הפלגת נופש
בים התיכון

מינקה נעלמת בברכות ניר-דוד

המטה הארצי
אגף החקירות
המחלקה לזיהוי פלילי

יום ג', י"ב בסיון 13
תשמ"ד - 12.6.84

מרים לוז מקיבוץ ניר דוד שרם נמצאה

מאת שניה סבל
כבר שבועיים נמשי
יום החיפושים אחרי מרי
ים לוז, בת 72, חברת
קיבוץ ניר-דוד בבקעת
פית"שמן, שיצאה לטיול
מביתה בקיבוץ בשבת
לפני שבועיים - ומאז
נעלמה עקבותיה.

מרי לוז
25/5/84

מקץ 16 יום לחיפושים

עדיין אין רמז לסיבות היעלמה של מרים לוז

כהן, נהגה במשך עשרות שנים
לטייל באזור ברכות הדגים.
בצעירותה עסקה בחיסול יתושי
הקרתת מסכיב לקיבוץ ולפיכך
הכירה היטב את הסביבה. מצבה
הבריאותי של מרים לא היה טוב
ובקיבוץ מצוינים, כי ייתכן שיש
לזה קשר להיעלמותה, במיוחד נוכח
העובדה שביום היעלמה שרר באזור
חמסין כבד.

מאת עמרי מישור,
כתב "על המשמר"
מקץ 16 יום של חיפושים
אינטנסיביים, און עדיין רמז על
הסיבות להיעלמה של מרים לוז,
חברת קיבוץ ניר דוד בת 72,
שיצאה בשבת בבוקר לפני
שבועיים מחדרה בקיבוץ לטיול
באזור ברכות הדגים של
קיבוצה ומאז נעלמה עקבותיה.
חברי הקיבוץ ותלמידי תיכון,
כסיוע אנשי משטרה וכוחות
הבטחון, סרקו את האזורים הסמוכים
לקיבוץ ונעזרו גם בהליקופטר
וכלבי גישוש. כן נעזרו בשיירותיה
של פרוהיסטולוגית, אולם ללא
הועיל.

מזג האוויר

הטמפרטורות החזויות: ירושלים
14 - 24, רמת הגולן 14 - 24, צפת
13 - 22, חיפה 19 - 26, טבריה 18 -
31, נצרת 16 - 25, עפולה 16 - 28,
שומרון 15 - 25, תל-אביב 17 - 25,
לוד 16 - 27, יריחו 19 - 31, עזה 18
- 25, באר-שבע 15 - 29, אילת 24.

מרים לוז, נמוכת קומה, רזה,
בעלת עיניים ירוקות ושער קצר

המשמר 28.5.84
112

משטרת ישראל מבקשת
את עזרת הציבור כי
חיפושיה אחרי הנעדרת

מרוק לוז הורוביץ

הנ"ל נראתה לאחרונה כ"י
שבת 12.5.84 ליד בריכת
הדגים של קיבוץ ניר דוד
ומאז נעלמו עקבותיה.
תאורה: בת 72, גובה 155
ס"מ, סבבה גוף רזה,
שערה חום אדמדם, עיניים
ירוקות, פנים מאורכות,
אפה נשירי במקצת, שפתיה
דקות, גון פניה שוף,
קומתה זקופה.
לבושה: מכנסיים כהים,
חולצה בהירה, נעלה נעלי
ספורט כחולות, תבשה
כובע טמבל חאקי,
טריפדת: עברית, אידיש
ופולנית.

כל היודע דבר על מקום
הימצאה מתבקש להודיע
על כך למטה הארצי/מח"ז
לקה לזיהוי פלילי/משרד
זיהוי אלמונים, נעדרים ור
סירסומים, טלפון ישיר:
02*280423 או 287111 קו
פנימי 423, או לכל תחנת
משטרה בארץ.

מתוך ערב מוקדש לשנה להעדרה של מינקה לוז - הורוביץ

שמה היה מרים אך תמיד קראו לה מינקה, נולדה בטרנופול שבחבל גליציה, היא הצטיינה בלימודים, הייתה מוכשרת וסיימה בית ספר תיכון שהיה גם סמינר למורים. התעניינה במיוחד בפיזיקה וסיימה עם תעודת הוראה במקצוע זה. אהבה לצייר ותמיד נשאה עימה פנקס וצבעים. פעם (עוד בפולין) באחד הטיוולים נקלעו מינקה ומושקה חברתה לסערת ברקים ורעמים. מושקה מספרת שבעוד היא עצמה שרויה בפחד וחיפוש אחר מחסה הוציאה מינקה את הפנקס ועמדה וציירה את תופעת הטבע. לקראת עלותה ארצה למדה לצייר שלטים וחיש מהר הפכה לבעלת מקצוע מעולה ועוד בהכשרה של השומר הצעיר בלבוב עבדה במקצוע זה (שנחשב גברי) והרוויחה כסף טוב.

בפברואר 1932 עלתה מינקה ארצה והגיעה ישר לפלוגתנו ברמת גן, בבית אלפא עבדה עם הבחורים והבחורות בסלילת הכביש עפולה בית שאן ובעוד עבודות נוספות. מאז העליה על הקרקע בחומה ומגדל היא הייתה מן החברות הבודדות שהיו יחד עם הבחורים בחומה ותעיד על כך התמונה כשהיא ניצבת בשמירה על המגדל עם אברהם יפה. מינקה חלתה בקדחת כמו הרבה חברים בתקופה קשה זו, היא הייתה בסכנת חיים כאשר כל שעה נשר וחומה עלה מעל 40 מעלות, לפי סיפוריה גלגלו אותה ערומה בקרח כדי להוריד את החום. לבסוף כשהחלימה החליטה לקחת על עצמה את המלחמה נגד המלריה.

בהיותה בחומה ומגדל והחברים חלו במלריה בזה אחר זה וגם היא עצמה (כפי שהוזכר) היה כורח לקבוע אדם מיוחד לטיפול בקיני יתושי האנופלס בביצות שמסביב ובייחוד בביצה הגדולה שמסביב לתל שוק (מיקום ראשוני של הקיבוץ) ומינקה תפסה את העניין לא רק מהבחינה המעשית, כלומר במציאת הקינים וריסוסם אלא גם בטיפול באמצעים הפרופילקטיים (אמצעי מנע) של מניעת התפשטות המלריה בקיבוץ ובשטח וכך הגיעה לרמה מדעית ראשונה במעלה.

העניין הלוחמה במלריה תפס את כל ישותה והיא התמסרה לעניין יום ולילה.

מינקה עם אברהם יפה
על מגדל השמירה בקיבוץ

מתוך ערב מוקדש לשנה להעדרה (המשך)

מספר צבי בהיר: רוב החברים חלו בקדחת והייתה בעיה קיומית איך להתמודד עם החום הרב והמחלה ולבנות קיבוץ. מינקה שעשתה כל עבודה ביסודיות רבה הסתובבה בבגדי עבודה ברגל או רכובה על חמור בין הביצות ופרקה כל עול של משמעת בנושא הביטחון כשהסתובבה בין אוהלי הבדואים ללא פחד.

הבדואים היו יושבים באוהלים מסובים סביב האש וגומעים מהקהווה המר ומהרהרים בקול: רוח רעה מהלכת ופוקדת את ביתם ונוטלת מפעם לפעם את טובי הבנים. הרוח הרעה שוכנת על פני המים המאווררים וכל מי ששותה מהם – ימות. וכבר בית הקברות שעל הגבעה מתמלא והולך. אך "גברת מרים דוקטור ליתושים" מן הקומפנייה (הקיבוץ) ידוע ידעה ומצוא מצאה. משוטטת היא מביצה לביצה כשבתיקה מבחנות, זכוכית מגדלת, כף תרוד תחובה בחגורתה ומקל קפץ בידה. גחונה היא על פני המים, בודקת מחפשת ומרססת את המים. מכירים אותה הבדואים בסביבה ולא יפגעו בה לרעה, כי על כן כוח מגי כוחה. עת תסור לאוהלים, יקדמוה בברכה והיא תשוחח, תציע עזרה, תוציא כינין מתיקה (תרופה נגד הקדחת) ותגישהו לחולה, והודות לקסם זה של מינקה הולכים הבדואים ומבריאים.

מתוך צרור מודעות שמינקה פירסמה על לוח המודעות של הקיבוץ 9.10.38
לפנינו חודשים של אוקטובר-נובמבר, אשר מבחינת סכנת הקדחת הם חמורים מהחודשים הקודמים. עלינו להקפיד בכל האמצעי הזהירות שנקטנו בהם עד כה: פליט בתדרים, מוסקטרים (כילות סביב המיטות), תלבושת מתאימה (מכנסיים ושרוולים ארוכים) נוזל בשביל שומרי הלילה (נוזל דוחה יתושים) וסגירת הברזים במחנה. בימים הקרובים נקבל אמצעים פרופילקטיים (חינין) אותו נחלק בין החברים. חברים! התיחסו לזה בכל הרצינות! השמרו מהקדחת!
ב-1940 כבר מותר היה לישון בלי המוסקטרים (כילות) אולם להמשיך ולרסס בפליט, אך ב-1942 שוב מופיעה מודעת אזהרה על ידי מינקה והיא כותבת: " תקופת הקדחת החלה. מספר היתושים הולך וגדל מיום ליום הזהרו מעקיצותיהם! הפליט נמצא בסכנת המכונות בפח הירוק, זכרו שאין לנו חוזה אי-התקפה עם היתושים ועל כן עלינו להמשיך איתם במלחמה כבשנים קודמות". חתומה: מינקה לוז.

מינקה מעשבת סביב הביצות

על אבן הזיכרון

בבית הקברות של ניר-דוד

שוב השבילים המוכרים כל כך המובילים לזיכרונות המובילים לבית הקברות, שוב קוצים יבשים צהובים כמו לפני 20 שנה כאשר עוד היה כאן בית אריזה לענבים ובעונה הזו ישבנו ומיינו ענבים יחד איתך אמא הכורמת.

תמיד כיוונת את גורלך ביד בטוחה ובעצמאות מלאה, את שהיית סלע יציב, ישר, וקשה היום תוקעים את אבן הזיכרון באדמה עמוקה יותר, כדי שלא תבלטי משורת המצבות.

גם היום את זקופה וקשה כסלע בזלת שחור של קברך אך אינך יכולה לצעוק ואת חייבת להתכופף לרצון אנשי הקיבוץ, הורידוך לחצי התורן ללא יחס וגינונים, ישרו אותך בקו והיית כאחד האדם כאחד המיתים השותקים במצבות.

אמא, את כשלעצמך לא הייתה נותנת שיעשו לך פסל או מצבה, הייתה מתקוממת נגד הנצחתך, לא להזכיר, "אני כלום, ללא יחוד, אני לא מבקשת כלום" אך יחד עם זאת לא הכחשת את עשייתך הרבה, את פשוט החלטת קמת ועשית והרבה, ללא חת ללא מנוחה, ללא נאומים גדולים, ללא מליצה ללא הצהרות רבות, אצלך קודם כל העשייה תקבע, החלוציות ללא ראויה או הפגנה וזאת גדולה וזאת עוצמה רבה.

כחלוצה נצחית תמיד לבד, תמיד בדרך שלך כך גם נעלמת יום אחד, צעדת אל הבלתי נודע ושוב הותרת אותנו המומים, אז למה שלא נציב סוף סוף את הדמות הסמלית הסטטית שתהייה שם קבועה וברת התייחסות ותני לנו לבוא ולעמוד מול הצלם, הדמות ולכרוע ברך ולהעריץ אך לא סגוד, להזיל דמעה על משענת הסלע האמא הרכה והאוהבת בלי תנאים אך גם חזקה ויציבה כבזלת שנלקחה מאיתנו. מי ייתן ונהייה חזקים כמוך, חלוצים כמוך, מתחדשים כמוך ויחד עם זאת חמים ואוהבים כמוך, את הרי את שלך כבר נתת, עשית, בזמנך ועכשיו תני לנו רשות לעשות קצת בשבילך.

עמי לוז - ספטמבר 1988

אבן הזיכרון בבית הקברות - קיבוץ ניר דוד

עמי 12.11.84

סוף דבר

אמא היכן את?

לאן הגעת? אני יודע שאת בטבע, חלק ממנו, התמזגת, תמיד היית שייכת לחוץ לטבע לנוף, לא התאמת לבית לקירות לרצפות, בחדר תמיד הסתובבת חסרת מנוחה, כאילו הקירות לוחצים, חונקים. אהבת חופש מרחבים. אהבת את הכל, הערכת את הכל, תמיד אופטימית, תמיד רואה את החלק הטוב, יש להזהר! יש לחשוש! אך תמיד לעשות! לא לפחד- להעיז.

מחברה התרחקת, לא רצית להיות מעורבת חברתית.

את תמיד מאלה שרוצים לעשות הכל בשלמות. אמא שדורשת מעצמה הרבה, הרבה יותר מאחרים, בלתי נלאית, ללא מנוחה ושלווה.

אמא, הייתי פעם רוצה להיות בתוכך, להבין מה מתרחש שם, להיות במוקד הרתיחה ולהבין למה... למה תמיד לא נתת לעצמך קרדיט? למה תמיד לא הסתפקת ביש? למה תמיד אמרת שאינך מוכשרת מספיק? למה אמרת שאת עצלנית מידי?

עזבת קרירה, עזבת הצלחה בטוחה ומחקר, תגליות ועניין – למען משפחה אך בתוכך היית חצויה. הבערה למחקר לגלות ולהבין, להבין את הכל עד היסוד קננו בך עד הנשימה האחרונה, עד היום החידתי שבו נעלמת.

אמא טובה – אמא הכי טובה – אמא שלא הייתי מחליף באף אחת, אמא של טוב לב רוחב לב ורוחב רוח. אהבה לתת לאחרים, לחלשים לנזקקים וזאת מתוך הכוח הרב שבה. אמא שתמיד תיגש לילד קטן שבוכה ותנחם ותעזור, אמא שתמיד איכפת לה, ואפילו אם זה מסכן אותה (אולי זה מה שהביא אותה לאבדון?)

אמא! מי יתן ומצאת את אושרך ושלוותיך באשר את... מי יתן ואני אדע במשהו להיות כה סבלני וטוב ופתוח לכל דבר גם בגיל שאת הגעת אליו. לראות את העולם תמיד כמו מחדש.

יהיה זכרך ברוך